

P
R
O
S
T
O
R

Sigrid Nunez
Čím si procházíš

Přeložila Kateřina Klabanová

•

•

•

•

•

•

•

P R
O S T
O R

Sigrid Nunez

**P R
O S T
O R**

Sigrid Nunez
Čím si procházíš

Přeložila Kateřina Klabanová

Praha, 2026

P R
O S T
O R

Copyright © Sigrid Nunez 2020
Translation © Kateřina Klabanová 2026
Czech edition © PROSTOR 2026

ISBN 978-80-7260-664-1

Část první

Láska k bližnímu se vším všudy prostě znamená schopnost zeptat se: „Čím si procházíš?“

— Simone Weilová

Vypravila jsem se na přednášku. Konala se na kampusu. Přednášející byl profesor, ale vyučoval na jiné škole v jiné části země. Získal věhlas jako autor a zkraje toho roku i mezinárodní ocenění. Přestože se akce nabízela zdarma a široké veřejnosti, naplnil se sál jen zpola. Nepřišla bych si ho poslechnout ani já, nebýt shody okolností, která mě do toho města přivedla. Jedna moje přítelkyně totiž ležela v tamní nemocnici, která se specializuje na léčbu jejího typu rakoviny. Přijela jsem kamarádku navštívit, protože jsme se znaly odnepaměti, měla jsem ji ráda, neviděla jsem ji už několik let a vzhledem k závažnosti onemocnění hrozilo, že se s ní už znovu neuvidím.

Byl třetí týden září roku 2017. Zarezervovala jsem si pokoj přes Airbnb. Hostitelka o sobě do profilu uvedla, že je ovdovělá knihovnice v důchodu. A že má čtyři děti, šest vnoučat a baví ji například vařit a chodit do divadla. Bydlela v nejvyšším patře činžáku něco přes tři kilometry od nemocnice. V čistém, naklizeném bytě to

slabě vonělo římským kmínem. Pokoj pro hosty svým zařízením splňoval zjevně všeobecnou představu o tom, v čem se člověk bude cítit jako doma: chlupaté koberečky, postel s houštím polštářů, lehounká naducaná peřina, stolek s keramickou vázou sušených květin a štos brožovaných detektivek na nočním stolku. Přesně to, v čem se jako doma nikdy necítím. I v tom, co na většinu působí útulně – gemütlich, hygge –, se někdo může dusit.

Slibovala kočku, ale z ní jsem neviděla ani chloupek. Teprve těsně před odjezdem jsem se dozvěděla, že kočka mezi mou rezervací a pobyttem posla. Paní domácí mi to sdělila stroze a okamžitě změnila téma, takže jsem se jí na ni nemohla zeptat – což jsem vlastně chtěla udělat jenom proto, že cosi v jejím chování napovídalo, jak by ji ta otázka potěšila. A zdálo se mi, že tak razantně změnit téma ji spíš než dojetí přiměla obava, abych si později nestěžovala. *Hostitelka otravovala s chcíplou kočkou.* Tyhle poznámky jsou na stránkách k vidění každou chvíli.

V kuchyni jsem při kávě a snídani – kterou mi na tácu připravila na výběr a sama se stáhla, jak se to hostitelům na Airbnb doporučuje – studovala

korkovou nástěnku, kam připíchla letáčky s nabídkou zdejšího povyražení. Výstava japonských tisků, veletrh uměleckých řemesel a tvorby, hostující kanadský taneční soubor, jazzový festival, program zdejšího sportovního centra, inscenená četba. A ten večer v půl osmé přednáška onoho autora.

Na fotografii vypadá nevlídně – ne, „nevlídně“ zní moc nevlídně. Řekněme přísně. A tak, jak od jistého věku vypadá spousta bělochů: bělostné chmýří, orlí nos, tenké rty, pronikavý pohled. Jako dravec. Nijak vstřícně. Nic, co by zvalo: *Přijďte si mě prosím poslechnout. Rád vás tam uvidím!* Ten vzhled spíš říká: *Nenechte se mýlit, já toho vím mnohem víc než vy. Měli byste mi naslouchat. Abyste se konečně dozvěděli, jak se věci mají.*

Představuje ho nějaká ženská. Vedoucí katedry, která ho sem pozvala. I ona typově zapadá: rajcovná akademička, intelektuální kost. Čiší z ní úzkostná snaha dát najevo, že ačkoliv jí to pálí a má to nejlepší vzdělání, ačkoliv je feministka a vydobyla si postavení, není žádná ochechule, žádná nudná nerdka, žádná asexuální semetrika. Tak co na tom, že už má léta? Obepnutá sukně, výška podpatků, rudá rtěnka a obarvené vlasy

(jednou jsem v salonu slyšela kadeřnici prohlá-
šovat, že podle ní mají šediny u žen negativní vliv
na myšlení), to všechno křičí: ještě si to můžu
rozdat. A obvod pasu bezesporu znamená, že
většinu dne trpí hladem. Takovým se smutnou
pravidelností přichází na mysl, že *ve Francii*
se intelektuálka či intelektuál může stát sexu-
álním symbolem. Byť někdy symbolem trapným
(Bernard-Henri Lévy a jeho rozepnutá košile).
Tyhle ženy ještě pamatují, jak je v dětství tyraní-
zovali, ne kvůli tomu, že měly ránu, ale kvůli to-
mu, že měly pod čepicí. „Obrejená nárok nemá,“
mířivalo na ty chytřejší, na ty věčně v knížkách,
bedny na matematiku, vědátorky. Časy se mění.
Dneska jsou obroučky součástí módy. A jak často
se teď muži chlubí tím, že dávají přednost sofis-
tikovaným ženám! Nebo jak se nedávno vyjádřil
jeden mladší herec: Pro mě byly vždycky nejvíc
sexy ty s největším mozkiem. Já přitom obrátila
oči tak v sloup, že jsem musela zavrtět hlavou,
abych je z něj setřásla.

Přece se nemůže zakládat na pravdě histor-
ka, kterak Toscanini při zkoušení ztratil trpěli-
vost s jednou sopranistkou natolik, že ji popa-
dl za poprsí a zařval: Kdyby to tak byla palice!

Později se prosadilo „Prdel veliká, ta se načeká“.

Dovedu si je představit, autora s šéfkou katedry, na večeři pořádané jejím ústavem, která po přednášce dozajista bude následovat, na úrovni přiměřené jeho renomé, v jedné z nejdražších restaurací v okolí, kde nejspíš usednou vedle sebe. A dotyčná bude samozřejmě doufat v hlubokou konverzaci – nejen tu povrchní – snad i v kra-pet flirtu, ale toho sotva docílí, jelikož jeho pozornost zas a znovu zalétá k nejvzdálenějšímu konci stolu, k doktorandce, kterou mu přidělili jako doprovod, aby ho převáděla z místa na místo, tedy i zpátky na hotel po večeři, a která mu už po sklence vína neváhá čím dál odvážněji vracet jeho čím dál častější pohledy.

Možná to ale nakonec vážně pravda bude. Vygooglila jsem si to. I když podle některých zpráv za ně sopranistku nepopadl doslova, jen na její vnady ukázal.

Během nezbytného vypočítávání jeho úspěchů klopí host zrak a tváří se rozpačitě, nicméně předstíranou skromností bezpochyby nikoho neošálí.

Kdyby známky závisely víc na tom, kolik

jsem si toho odnesla z přednášek, než na studiu textů, ze školy by mě vylili. Málokdy ztrácím koncentraci, když něco čtu nebo poslouchám něčí rozhovor, ale výklady všeho druhu mě vždycky zmáhaly (a nejvíc čtení autorů z vlastních děl). Myšlenky se mi rozletí, jakmile se řečník ujme slova. A toho večera jsem byla obzvlášť nesoustředěná. Strávila jsem s přítelkyní v nemocnici celé odpoledne. Sledovat, jak trpí, mě vyždímalo stejně jako snaha nedat na sobě znát, nakolik jsem se jejího stavu zděsila, a nepodlehnout soucitu. Stavět se správně k nemocím mi taky nikdy nešlo.

A tak mi pozornost vypovídala službu. Vypovídala ji od začátku. Nit přednášky jsem ztratila hned několikrát. Ale to vůbec nevadilo, protože řeč byla o článku, který napsal pro jeden časopis a který jsem četla, jakmile vyšel. Četla jsem ho nejen já, ale i všichni, koho jsem znala. I moje kamarádka v nemocnici ho četla. A tipovala jsem, že nejspíš i všichni v sále. Přinejmenším pár lidí přišlo dost možná proto, že mu chtěli klást otázky, chtěli debatovat o tom, co tvrdil, jelikož podstatu jeho argumentu znali už z článku. Ale on se uchýlil k velmi neobvyklému

rozhodnutí nedat otázkám prostor. Tu noc se žádná diskuse nekonala. Což jsme pochopitelně nemohli tušit, dokud nedomluvil.

Je po všem, oznámil nám. Citoval jiného spisovatele a přeložil jeho slova z francouzštiny: Před člověkem les, po něm poušť. Bez ohledu na to, jakými kroky by se katastrofě ještě dalo předejít, co by bylo třeba učinit a co obětovat, se totiž naprosto jasně ukázalo, že lidstvo postrádá vůli, kolektivní vůli cokoli z toho vykonat. Každé inteligentní mimozemské stvoření by při pohledu na nás došlo k závěru, že si přejeme skoncovat se životem.

Je po všem, zopakoval. Už žádná víra a útěcha, která při životě udržovala pokolení za pokolením, vědomí, že ačkoliv náš osobní čas na zemi jednou vyprší, všechno, co jsme milovali a co pro nás mělo význam, bude pokračovat, že svět, jehož jsme byli součástí, přetrvá – ta doba skončila, říkal. Náš svět a naše civilizace nepřetrvá. Teď už musíme žít a umírat s tímto novým vědomím.

Náš svět a naše civilizace nepřetrvá, tvrdil ten člověk, protože nebudou s to vzdorovat četným silám, jež jsme proti nim sami rozpoutali.

My, sví vlastní nejhorší nepřátelé, jsme sami sebe bláhově chytili do pastí, připustili jsme nejen stvoření zbraní schopných všechny nás x-násobně pozabít, ale i to, aby skončily v rukou egomaniaků, nihilistů, lidí bez soucitu, bez svědomí. Nesvedli jsme zabránit tomu, aby se zbraně hromadného ničení rozšířily, ani tomu, aby se k moci dostali ti, pro něž bude jejich použití nejen myslitelné, ale možná dokonce i neodolatelně lákavé, a proto se čím dál větší pravděpodobností stává apokalyptická válka ...

Až tento svět opustíme, pokračoval, a ta myšlenka ještě možná bude kýžená, nenahradí nás plémě ušlechtilých a inteligentních lidoopů. Snad by nás utěšila představa, že po záhubě lidstva bude mít šanci aspoň planeta. Ale běda, spočítáno to má celá živočišná říše. Ačkoliv nic z toho zla nenastane jejich vinou, opice i veškerá další stvoření čeká stejná zkáza jako nás – tedy ta z nich, která lidská činnost ze světa ještě nesprovodila.

Ale řekněme, že by nám žádná jaderná válka nehrozila, připustil ten člověk. Řekněme, že by se všechen jaderný arzenál nějakým zázrakem přes noc proměnil v prach. Nečelili bychom

i tak nebezpečím, na něž po generace zadělávala lidská zanedbanost, krátkozrakost a náchylnost k sebeklamu?

Průmyslníci tyjící z těžby fosilních paliv, vy-
počítával nám. Kolik jich je a kolik je *nás*? Nechce
se uvěřit, že my, svobodní lidé, občané demokra-
tických zřízení, jsme je opominuli zastavit, opo-
minuli jsme jim vzdorovat, jim a jejich politic-
kým pohůnkům, kteří tak soustavně a úslužně
pracují na popírání klimatické změny. A když si
pomyslíme, že z toho už vytěžili miliardové zisky,
a stali se tak největšími boháči všech dob! Jeli-
kož se ale na jejich stranu postavila nejmocnější
země světa a nestoudně se takovým popíráním
zaštitila, jaká naděje planetě Zemi zbývá? Na-
mlouvat si, že masy běženců, kteří prchají z míst,
kde se nedostává jídla a čisté vody, se tam, kam
je dožene jejich zoufalství, setkají se slitováním,
je absurdní, prohlásil. Právě naopak, co nevidět
se člověk k člověku začne chovat tak nelidsky, že
na to budou všechna dosavadní měřítká krátká.

Mluvit uměl. Na řečnickém pultíku mu le-
žel iPad, na nějž se čas od času zadíval, ale místo
čtení připraveného textu ho odříkával tak spa-
tra, jako by si vryl do paměti řádek po řádku.

V tom smyslu se podobal spíš herci. Dobrému herci. Vynikajícímu. Jednou jedinkrát nezaváhal, nepřerekl se, a přitom jeho monolog nebudil zdání, že ho pečlivě nastudoval. Měl ten dar. Mluvil s převahou, působil navýsost přesvědčivě a zjevně si byl tím, co pronášel, naprosto jist. Stejně jako v článku, který jsem četla a z nějž přednáška vycházela, podepíral i tady svá tvrzení četnými odkazy. Zároveň na něm ale bylo znát, že je mu vlastně jedno, jestli zní přesvědčivě, nebo ne. Nešlo přece o věc názoru, sděloval nám nevyvratitelná fakta. A nezáleželo na tom, zda mu je věříme, nebo ne. Nicméně právě proto mě tak zaráželo, a zaráželo mě to opravdu hodně, že nám je vůbec sdělit přišel. Myslela jsem si, že když osobně oslovuje ty, kdo projevíli zájem poslechnout si ho, zvolí jiný tón, než jaký jsem si pamatovala z článku v časopise. Myslela jsem si, že tentokrát to podá ne-li odlehčeně, tedy alespoň ne jako u posledního soudu. Že třeba jen náznakem připustí další cestu, že nám ponechá být jen špetku, špetičku naděje. Ve smyslu: Teď, když jste mi konečně dopřáli sluchu, teď, když jsem vás vyděsil k smrti, si můžeme popovídat o tom, co by se ještě dělat dalo. Protože proč se

na nás jinak obracet, no ne? A ten pocit musela mít v obecenstvu většina, tím jsem si zase byla jistá já.

Kyberterorismus. Bioterorismus. Další nevyhnutelná děsivá pandemie chřipky, na niž stejně tak nevyhnutelně nejsme připraveni. Nevléčitelné smrtící infekce způsobené tím, jak bez rozmyslu nadužíváme antibiotika. Vzestup extrémně pravicových režimů po celé zeměkouli. Normalizace propagandy a obelhávání coby politické strategie a základu vládní politiky. Neschopnost porazit globální džihadismus. Hrozby pro život a svobodu – pro cokoliv hodného jména civilizace – jen rostou, říkal. Zato nám bolestně schází prostředky, jak jim čelit...

A kdo by věřil, že koncentrace tak obrovské moci v rukou pár technologických korporací – nemluvě o systému hromadného sledování, na němž závisí jejich dominance a profit – může být v nejlepším zájmu budoucnosti lidstva? Kdo by vážně pochyboval, že nástroje těchto společností by se jednoho dne mohly stát závratně účinným prostředkem k dosažení nejbezohlednějšího představitelného účelu, tázal se. A jak jsme přitom vůči svým technologickým

bohům a pánům bezmocní. To je dobrá otázka, dodal: S kolika dalšími drogami by Silicon Valley mohlo ještě přijít, než bude po všem? Jak se nám bude žít, když se systém tak pěkně postaral o to, aby jedinec už neměl vůbec žádnou možnost říct ne permanentnímu dozoru a nechat na sebe věčně pokřikovat, nedat se pošťuchovat jako zvíře v kleci? Znovu se ptám, jak mohl údajně tak svobodmilovný národ něco takového připustit? Proč lidi nepobuřuje už sám pojem kapitalismus dohledu? Proč technologičtí titáni neděsí lidi k smrti? Bude-li jednou studovat náš pád nějaký mimozemšťan, dojde možná k závěru: Svoboda byla nad jejich síly. Raději se rozhodli pro otroctví.

Kdo autorovy argumenty jenom četl a neslyšel a neviděl jeho přednášku, možná by si ho představoval úplně jinak, než jak ten večer působil. Vzhledem k samotným těm slovům, jejich významu, těm hrůzným *faktům* by leckdo nejspíš očekával nějaký projev emocí. Ne ty nevzrušené, rytmické věty. Ne tuhle cituprázdnou masku. Jen jednou jsem zaznamenala záblesk citu: když mluvil o zvířatech, jako by se mu nepatrně zastřel hlas. Ale lidská stvoření v něm žádnou lítost

nevyvolávala. Čas od času při mluvení vzhledl a přešel publikum pohledem dravce. Zpětně jsem snad i chápala, proč nestál o dotazy. Byli jste někdy svědky následné diskuse, při níž by alespoň jedna osoba neproněsla nějakou bezmyšlenkovitou poznámku nebo nepoložila naprosto irrelevantní otázku, která naznačovala, že dotyční celou tu dobu vůbec neposlouchali, o čem se hovořilo? Dovedla jsem si představit, že přednášející by po takovém tématu něco podobného prostě nesl. Možná se bál, že by se neovládl. Protože to v něm samozřejmě vřelo – což se i pod tou chladnou sebekontrolou dalo vycítit. Ten vulkán emocí v nitru. A jakmile by jim dal průchod, vybuchl by, vyvalily by se ven jako láva a všechny by nás spálily na popel.

I na chování posluchačů mi připadalo něco zvláštní, dokonce bizarní. Sledovali to děsivé vyobrazení svojí budoucnosti – a ještě větší hrůzy předpovídané jejich dětem – tak poddajně. S tak tichou a zdvořilou pozorností, jako by jim právě nepopisoval dobu, kdy ve strašlivém zvrácení přirozeného sledu budou nejprve mladí závidět starým – což se podle něj už dělo – a časem budou živí závidět mrtvým.

Jak se něčemu takovému dá tleskat, ačkoliv jsme právě to pak udělali, protože nezatleskat by bylo ještě divnější – ale to předbíhám.

Před potleskem, před koncem přednášky, zmínil cosi, co přece jen zčeřilo klidnou hladinu. Zvedla se vlnka mumlaných námitek (které řečník ignoroval), přítomní se zavrtěli na židli, všimla jsem si kroucení hlavou a kdesi v řadě za mnou se nějaká žena nervózně uchechtla.

Je po všem, říkal. Je příliš pozdě, příliš dlouho jsme otáleli. Naše společnost je už tak rozpadlá a nefunkční, že včas nezvládneme napravit katastrofální chyby, které jsme napáchali. Navíc stejně nejsme ochotní věnovat krizi pozornost. Ani tak extrémní projevy počasí, kterých rok od roku přibývá, ani hrozící vyhynutí milionu živočišných druhů po celém světě nedostrká ničení životního prostředí na vrchol žebříčku toho, co by mělo naši zemi trápit. Tím smutnější je sledovat, podotkl, jak se mnozí z těch nejvynalézavějších, nejtvořivějších a nejvzdělanějších vrstev, k nimž jsme mohli vzhlížet s nadějí, že přijdou s převratnými řešeními, raději uchylují k osobní terapii a k pseudonáboženským praktikám, které doporučují odpoutat se, zaměřit se na přítomnou

chvíli, přijmout své prostředí takové, jaké je, starat se navzdory strastem světa o vlastní duševní rovnováhu. (*Tento svět je pouhý stín, jen kostra, nic víc, není skutečný, nepleťte si tuto halucinaci se skutečností.*) Pečovat o sebe, zbavovat se každodenních úzkostných obav, vyhýbat se stresu: v tom dnešní společnost vidí nejvyšší cíle, říkal – zjevně vyšší než záchrana samotné společnosti. I tahle mánie „vnímavosti“, celá tahle mindfulness naši pozornost naopak odvádí. *Samozřejmě* že bychom se měli stresovat, zdůraznil. Měla by nás přímo stravovat hrůza. Vědomá meditace pomůže tonoucímu vyrovnat se s osudem, ale kormidlem Titaniku nepohne ani o píď, konstatoval. K nezbytným včasným záchranným zásahům by nevedlo ani osobní úsilí dobrat se vnitřního klidu, ani milosrdenství vůči druhým, ale jenom společná extrémní, fanatická posedlost hrozící zkázou.

Nemá nejmenší smysl zavírat oči tváří v tvář realitě, že před námi leží utrpení nezměrného rozsahu, a namlouvat si, že by se mu dalo uniknout, sdělil nám.

Jak tedy žít?

Především by bylo načase položit si otázku, zda bychom ještě vůbec měli mít děti.

(A právě tím způsobil zmíněný rozruch: mumlané námitky, vrtění na židlích, nervózní ženské uchechtnutí. Navíc to byla novinka. Téma dětí v otištěném článku nerozebíral.)

Abyste mi dobře rozuměli, vysvětloval, to neznamená, že by každá těhotná žena měla obratem zvážít potrat. To pochopitelně na mysli nemá. Zkrátka by jen nebylo od věci přehodnotit představu plánování rodiny, kterou jsme po generace sdíleli. Snaží se jen naznačit, říká, že je možná chyba přivádět lidské bytosti na svět, který se s tak silnou pravděpodobností už za jejich života stane bezútěšným a děsivým, ne-li naprosto neobyvatelným místem. Ptal se, zda by dál slepě pokračovat v plození dětí, jako by taková vyhlídka neexistovala, nebylo sobecké, či dokonce nemorální a kruté.

A není snad konec konců už tak na světě bezpočet dětí, které je zoufale zapotřebí ochránit před stávajícími hrozbami? Nestrádají snad už tak miliony a miliony lidí v důsledku nejružnějších humanitárních krizí, na něž miliony a miliony jiných lidí prostě radši zapomenou? Neměli bychom snad spíš obrátit pozornost k takovým zástupům trpících mezi námi?